

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ “КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ”

Капітальні інвестиції є одним із найдоступніших і найперспективніших видів ресурсів вітчизняних підприємств зокрема та економіки України загалом. З одного боку, вони мають важливе значення, обумовлене роллю, яку виконують нові та модернізовані основні засоби в процесі виробництва матеріальних благ. З іншого боку, вони виступають важливим фактором суспільного відтворення досягнень науково-технічного прогресу, що створює підстави для росту виробництва, підвищення прибутковості бізнесу та добробуту громадян. Проте у вітчизняній обліковій науці сутності капітальних інвестицій приділяється недостатньо уваги. Це зумовлює незначну кількість наукових публікацій та дисертаційних робіт за досліджуваною тематикою, звужує коло досліджуваних питань і формує не виправдано одноманітний погляд на поставлену проблему.

Результати проведених досліджень дають підстави стверджувати, що історично термін “капітальні інвестиції” набув широкого застосування в Україні лише впродовж останнього десятиріччя, що пов'язано із інтенсивним запровадженням механізмів ринкової економіки.

Як справедливо відзначає Паливода К.В. [1, с. 5], за радянських часів ця категорія практично пов'язувалася із капіталістичною економікою, а інвестиційний процес розглядався переважно як єдина, взаємопов'язана система розширеного відтворення основних фондів, спрямована на досягнення найкращих економічних результатів національної економіки, зокрема, найбільшого приросту валового національного доходу. У плановій економіці інвестиційний процес характеризувався надзвичайно низькою ефективністю, а інвестиції здійснювались здебільшого у формі централізованих капіталовкладень. Тому основним для вітчизняної економічної науки до 90-х років минулого століття було поняття “капітальні вкладення”. При цьому в теорії застосовувалися “затратний” (“витратний”) та “ресурсний” підходи до трактування сутності “капітальних вкладень”.

Так, науковці першого напрямку розглядали капітальні вкладення як витрати на створення нових, розширення, реконструкцію або технічне переоснащення діючих основних фондів. Даний підхід, був панівним як в теорії, так і на практиці. При цьому основною вважалася виробнича стадія руху коштів, а значення грошової форми обігу основного капіталу применшувалося і обмежувалося переважно рамками будівельного комплексу. До того ж часто ототожнювалися поняття капітальних вкладень із капітальним будівництвом або створенням нових виробничих потужностей. Такий підхід підтверджує і зміст законодавчих та нормативно-правових актів тих часів.

Натомість основою ресурсного підходу стало виокремлення ресурсів як складової капітальних вкладень. Останні розглядалися як кошти, що

витрачаються на створення нових, реконструкцію і розширення діючих основних фондів.

З переходом України до ринкових форм господарювання відбулося значне поглиблення методології і розширення термінології вітчизняної облікової системи. Трансформація поглядів на сутність капітальних інвестицій позначилася й на відповідних нормативно-правових документах та наукових дослідженнях вітчизняних фахівців. Так, на сьогодні більше 15 нормативних документів регулюють правові засади та методику обліку капітальних інвестицій, проте вони залишаються не узгодженими між собою.

Загалом розвиток законодавчої бази процесу інвестування, методичних основ його бухгалтерського обліку розпочався із запровадженням Закону України “Про інвестиційну діяльність”, національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування. Відтепер позитивним є те, що в них не застосовуються застарілі терміни “капітальні вкладення” і “основні фонди”, а сутність капітальних інвестицій трактується як витрати на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість), виготовлення, придбання об’єктів матеріальних необоротних активів (у тому числі необоротних матеріальних активів, призначених для заміни діючих, і устаткування для монтажу), що здійснюється підприємством [2].

Однак такий підхід був напрацьований не відразу, а капітальні інвестиції виокремилися в окремий об’єкт обліку лише у ході тривалого і непростого процесу адаптації чинних П(С)БО до вимог облікової практики, що досягалося шляхом внесення систематичних змін та уточнень змісту ряду нормативних документів. І все ж до сьогодні наведене визначення капітальних інвестицій залишається неоднозначним і суперечливим, а його не відповідність Податковому кодексу України та Методичним рекомендаціям з бухгалтерського обліку основних засобів доводять необхідність подальшого удосконалення.

З огляду на це, підтримуємо пропозицію З.В. Задорожного [3] про доцільність створення окремого П(С)БО “Капітальні інвестиції” з метою докладного розкриття їх сутності, порядку класифікації, визнання, оцінки та методики обліку. Це сприятиме формуванню більш повної та достовірної інформації про капітальні інвестиції, дасть змогу здійснювати поглиблений аналіз динаміки, складу та структури витрат, понесених на розвиток матеріально-технічної бази підприємства, критично оцінювати технологічну та відтворювальну структуру капітальних інвестицій, аналізувати ефективність їх здійснення.

Література:

1. Паливода К.В. Капітальні інвестиції (на прикладі житлового будівництва в Україні). / К.В. Паливода. - К.: Знання, 2009. - 711 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №7 “Основні засоби”: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р., №92 .
3. Задорожний З. Проблеми обліку основних засобів і капітальних інвестицій / З. Задорожний //Бухгалтерс. облік і аудит. – 2002. – № 7. – С. 18-22.